

Alexandra Terlouw - van Hulst

De man van Tsinegolde

roman

Uitgeverij Oorsprong

1

Op een dag, begin 1928, zei Tjalling Idsinga tegen zijn grote liefde Tsinegolde: ‘Het kan niet.’

Tsinegolde was met haar gedachten nog bij de laatste maten van een lastige etude. Nu hadden *en* haar vingers *en* haar hoofd het probleem begrepen. Ze zuchtte voldaan en probeerde de zijden doek om haar viool te wikkelen.

‘Hoorde je wat ik zei? Het kan niet.’

‘Jawel hoor, zo doe ik het altijd.’

‘Trouwen, bedoel ik,’ zei Tjalling.

‘O,’ lachte Tsinegolde. ‘Dat ben ik met je eens.’ Ze keek hem vertederd aan. ‘Dat gedoe met een choepa, hè? Dat is helemaal geen probleem. Het *kan* namelijk niet eens met zo’n goj als jij, wat dacht je. Bovendien, vader maakt het sowieso niks uit. Voor hem telt alleen of we van elkaar houden. Hij is zo ruimdenkend als Spinoza. Moeder, dat is wat anders, maar ik denk dat vader haar wel weet te overtuigen.’

‘Nee Tsinegolde, dat bedoel ik niet. Ik bedoel dat ik niet met je kan trouwen, dat ik niet de geschikte man voor je ben.’

De doek gleed op de grond.

Tjalling raapte hem op en hield hem onhandig

omhoog, alsof hij het instrument in zijn jas wilde helpen.

‘Tsinegolde? Hallo? Ben je er nog?’ fluisterde hij. ‘Hoor je wat ik zeg? Ik kan niet met je trouwen. Ik ga weg. Naar Amerika of zo. Ik ben niet goed genoeg voor je.’

Toen was het tien seconden lang zo stil in de kamer, dat Tjalling door de muur heen de buurvrouw tegen haar zoon hoorde schreeuwen dat hij zijn huiswerk moest gaan maken.

Die avond in bed – klaarwakker – hoorde Tjalling telkens wat Tsinegolde daarna had gezegd: *Dan wil ik eerst een kind van je*. Na een uur viel hij in een lichte slaap met flarden van een droom. De boze buurvrouw die naar hem zwaaide met een strijkstok waaraan de zijden doek wapperde. Ze verweet hem dat hij zijn werk niet goed deed. Steeds schrok hij wakker van een stem. Tsinegolde’s stem: *Dan wil ik eerst een kind van je*. Maar *hij* lag in Delft en Tsinegolde in Amsterdam, in haar ouderlijk huis aan de Harmoniehof. Hij onder zijn te dunne deken en zij in tranen onder haar perrine.

Hij ging niet naar Amerika, niet naar Noord- en niet naar Zuid- Amerika. Ze had hem weten te overtuigen

dat hij precies de man was die ze wilde. Dat ze het *niet* erg vond dat hij vier jaar jonger was dan zij, zelfs als hij dat *wel* erg vond, maar dat vond hij niet. Dat ze het *niet* erg vond dat hij een goj was, zelfs als hij het *wel* erg vond dat zij joods was, maar dat vond hij niet. Dat ze het *niet* erg vond dat hij nog geen baan had, zelfs als hij dat *wel* erg vond. Ja, dat vond hij. Dat ze het *niet* erg vond dat het voor zijn moeder ronduit een ramp was dat hij *met zo'n jodenmeisje* was komen aanzetten. En ja, dat vond hij heel erg. En dat het haar *niet* echt kon schelen dat *haar* moeder het niet ideaal vond dat zij *met zo'n christenjongen* was komen aanzetten. Wat niet eens waar was, want er was bar weinig christelijks aan hem.

Kortom, het drong tot hem door dat ze echt van hem hield, al begreep hij nog altijd niet waarom.

Ze trouwden. Niet onder een choepa, het traditionele huwelijksbaldakijn. Maar wel met een speciale zegen die Tjallings vader uit zijn hoofd had geleerd, in het Hebreeuws, en die hij uitsprak met een heus keppeltje op zijn blonde Friese hoofd. En de twee moeders, Sheba en Marie-Bets, wisten de hele dag een lach op hun gezicht te handhaven, zodat ze 's avonds kramp hadden in hun kaken, waardoor ze hun monden niet konden sluiten, waardoor de twee

vaders niet konden slapen, maar dat gaf niet, want er was voor die twee genoeg vrolijks om te overdenken.

En Tsinegolde kreeg niet één maar drie kinderen van Tjalling. Nee, *met* Tjalling.

Grootmoeder Sheba, die als *memme*, als typische *Jewish mother*, pal stond voor haar nageslacht, sloot binnen de kortste keren ook haar schoonzoon Tjalling in haar hart. Hij kon na Sheba's ontroering over de zegenspreuk van zijn vader, een potje bij haar breken. Dat deed hij al meteen de eerste zaterdag nadat hij met haar dochter was getrouwd. Hij brak er zelfs twee.

De tafel bij zijn schoonouders was gedekt met het porseleinen shabbat-servies en Tjallings hoofd met een hoge hoed. Het servies was mee uit Rusland gekomen. Het was Sheba's grote trots. Joél zei weleens dat Sheba net zoveel van haar servies hield als van haar kinderen, waarna natuurlijk protest losbarstte.

Tjalling wist wel dat zijn schoonmoeder ook een gedekt hoofd op prijs stelde, zeker op shabbat. Hij had daarom het enige hoofddekseel opgezet wat te vinden was in het nog maar een week geleden door het kersverse echtpaar betrokken huis. Dat was de hoge hoed die dienst had gedaan in Delft, bij een optreden in een studentencabaret. Om de hoed een zekere rechtvaardiging te verschaffen, had hij met-

een ook maar de bijbehorende wandelstok gegrepen. Wiegend als een dandy, kin in de lucht en zwaaiend met de wandelstok, stapte hij achter Tsinegolde de overvolle kamer van nummer vijfendertig binnen, en als gevolg van die kin in de lucht zwiepte hij twee van de fraaie porseleinen potjes van tafel, het ene gevuld met dadels, het andere met augurkjes. De dadels en augurken vlogen door de kamer, de potjes vielen in scherven, en Sheba die juist met de volle soepterrine binnenkwam zei:

‘Geeft niet jongen, er zijn nog meer dadels, en ach, dan doen we het deze keer maar zonder augurken, wat fijn dat jullie er zijn.’

Ze zou haar hele leven van Tjalling blijven houden. Een lang leven was het, want ondanks de nazimoordenaars zou ze oud worden. Dat dat *dankzij* Tjalling was, wist ze toen nog niet. Maar als ze ook maar vermoedde dat iemand iets kwaads van hem ging zeggen, kwam er een nijdige verticale rimpel boven haar neus en schoten haar ogen vuur.

Sheba en Joél hadden elkaar in Brussel leren kennen, waar ze beiden vanuit Rusland naartoe waren gevlucht. Hun kinderen waren alledrie in België geboren. Toen de jongste tien was en Sheba en Joél al vijftigers, waren ze naar Nederland gegaan. Zo

kwam het dat ze nog altijd zo weinig van het Nederlands terecht brachten. Dat ze onder elkaar een ratjetoe van Russisch en Jiddish spraken, met wat Franse krenten en Hebreeuwse rozijnen daarin. Met hun kinderen – Rosa, Tsinegolde en Sacha – die wat Russisch betreft alleen maar wat liedjes kenden, spraken ze Frans, maar dat zat *helemaal* boordevol uitheemsigheid. En omdat Tsinegolde dus altijd een exotisch soort Frans met haar ouders sprak, ging Tjalling dat ook doen. In het begin moest hij zich behelpen met *papa-fume-une-pipe* van de Harlingse middelbare school, hetgeen niet alleen magertjes, maar ook ongeschikt was. *Beau-père* rookte immers uitsluitend *des cigares*.

Tot het huishouden behoorde ook tante Rosalie. Zij was de enige zuster van Joél. Ze had de pogroms in Oost-Europa overleefd. Mooi, statig, rustig, en vooral heel lief. Klagen deed ze niet en lachen niet veel.

De oudste dochter van Joél en Sheba was naar haar vernoemd. Ze werd wel ‘Rosa Twee’ genoemd, maar Tsinegolde zei meestal Zizi.

1931 was een feestelijk jaar voor Tjalling en Tsinegolde, want in juni van dat jaar werd hun eerste kind geboren, Naomi.

Niet feestelijk, vonden velen, was dat een half jaar

later, in de maand december, twee heren in Utrecht een bijeenkomst organiseerden. Hun namen waren Anton Mussert en Cees van Geelkerken. Het was de oprichtingsvergadering van de NSB. Let wel, de derde letter was niet de P van Partij, maar de B van Beweging. Het bestuur werd gevormd door één persoon, Anton Mussert. Hij noemde zich de Algemeen Leider. In de statuten stond: *Alle besluiten neemt de Algemeen Leider, al of niet de Raad gehoord hebbende.* (Waar deed dat zo'n driekwart eeuw later aan denken.)

Naomi was een schattige baby, met direct al een hoofd vol krulletjes. Dat ze schattig was vonden niet alleen de ouders, maar ook Rosa-Zizi. Ze breide met grote inspanning een vormeloos jasje voor haar nichtje. Ze zat aan het kraambed en streek voorzichtig met een vinger over het wangetje van de kleine Naomi. Tsinegolde zei: 'Mijn kind is ook jouw kind.'

Rosa-Zizi was al jaren verliefd op een getrouwde honkvaste man die weliswaar iets jonger was dan zij, maar die ze bewonderde en zelfs adoreerde als een goeroe. Ze kende hem nog van de nzs, de zionistische studentenbond. Daarvan was hij een toonaangevend lid.

Hij mocht Rosa graag, maar er zwermde meer bewonderende meisjes om hem heen en zijn keus

was nu eenmaal op een ander gevallen. Rosa bleef ongetrouwd en kinderloos.

Tsinegolde zei dus: 'Mijn kind is ook jouw kind,' waarop Rosa weemoedig glimlachte en Tsinegolde eraan toevoegde: 'Maar zoiets is niet vrijblijvend, Zizi.'

Daaraan dacht Rosa later nog vaak terug.

Ze was de ideale tante. Tsinegolde vertrouwde niemand als babysitter, zelfs haar oudere zusje niet, maar een enkele keer was er geen ontkomen aan, en dan was zij toch nog het meest acceptabel. In werkelijkheid paste Rosa zo goed op Naomi als ouders zich maar kunnen wensen. Ze was van nature een pietje-precies, en op aanraden van haar vader Joél was ze farmacie gaan studeren. De studie en later het vak waren haar op het lijf geschreven. Rosa hield van haar nichtje alsof het haar eigen kind was. En dat gold ook voor de zusjes die Naomi nog zou krijgen.

In de jaren dertig werd het in veel huishoudens steeds moeilijker om rond te komen. Zo ook voor Joél en Sheba. Hun jongste, Sacha, studeerde in Delft. Nu Tsinegolde en hij niet meer thuis woonden, was er wat meer ruimte in huis. Vader en moeder Dobrowitz keken daarom uit naar een geschikte kostganger. Toen ze hoorden dat een echtpaar Hillesum uit

Deventer voor hun zoon een onderkomen in Amsterdam zochten, was de zaak gauw beklonken.

Mischa, elf jaar, kreeg de mooie tuinkamer, want daar stond de piano. Hij speelde namelijk uitzonderlijk goed. Omdat zijn talent in Deventer niet voldoende tot ontplooiing kon komen – aldus vader en moeder Hillesum – hadden ze besloten hem aan het conservatorium in Amsterdam in te schrijven. Hun dochter Etty had samen met Rosa II in de zionistische studentenclub gezeten. Zo had ze het gezin Dobrowitz leren kennen.

De ouders Hillesum leidden in Deventer een soortgelijk leven als de Dobrowitzen in Amsterdam. De moeder was ook in Rusland geboren, en ook zij was om aan de pogroms te ontkomen naar het Westen gevlucht. Ook zij en haar man hechtten nog wel aan de traditie, ze vierden als dat zo uitkwam de joodse feestdagen, maar een synagoge bezochten ze zelden.

Mischa maakte al vanaf de eerste dag deel uit van het gezin op nummer 35 van de Harmoniehof. Hij was een stuk jonger dan de andere bewoners, maar daar zat hij niet mee. Hij had het naar zijn zin. Het enige wat voor hem telde was of hij piano mocht spelen. En dat mocht, op bijna ieder moment van de dag. De burens hadden geen bezwaar, en zijn huisgenoten al helemaal niet.